

František Zvolský

ZNAKY MORAVSKÝCH MĚST A MĚSTEČEK

poznámky a doplňky

sešit 2

Brno 1982

F R A N T I Š E K Z V O L S K Y

P O Z N Á M K Y A D O P L Č K Y
K E Z N A K Ů M M O R A V S K Y C H M Ě S T
A M Ě S T E Č E K

řada druhá

Brno 1982

Předmluva

Veřejný zájem vyžaduje, aby se v prověrce moravských městských znaků důsledně pokračovalo. Stále a stále se ukažují chyby a nedostatky v ohledu historickém, národně – politickém i heraldickém, a to i u znaků nově vytvořených nebo změněných. Uvažuje se o vydání speciální publikace pro zahraničí. Není přece možné, aby se do ní dostaly městské znaky s chybami, z nichž mnohé i začátečník dovede poznat na první pohled. Bezvadnost a čistota moravských městských znaků je mým cílem a mou snehou od prvního svazku mých "Heraldických kapitol" až po dnešek i dále.

V Brně dne 31. srpna 1982

F.Z.

Z k r a t k y c i t o v a n é l i t e r a t u r y .

- /Literatura citovaná v textu nezkráceně zde není uvedena./
- Baletka - Znaky měst a městeček Severomoravského kraje /in Sborník Státního archivu Opava 1971/
- Baletka - Louda - Znaky měst Severomoravského kraje, 1980
- Blaschke-Kehrer - Lexikon Städte und Wappen der DDR, Leipzig 1978
- Dřímal-Štarha - Znaky a pečeti jihomoravských měst a městeček, 1979 /viz poznámku!/
- GHI - Genealogické a heraldické informace, vydává GaH klub při KPS Brno
- Král - Heraldika, 1900
- Leonhard - Das grosse Buch der Wappenkunst, München 1976
- Machatscheck - Unterhaltsame Wappenkunde, Berlin 1981
- Přibyl-Liška - Znaky a pečeť středočeských měst, 1975
- Ruda - Znaky severočeských měst, 1970
- Vojtíšek - O pečetech a erbech měst pražských a jiných českých, 1927
- VVM - Vlastivědný věstník moravský
- ZČM - Zvolský, Znaky českých měst seš. 1-4, 1948-49
- ZMM - Zvolský, Znaky moravských měst, 1947
- ZMM I - Zvolský, Poznámky a doplňky ke znakům moravských měst a městeček /řada první/, 1980

Poznámka.

Ve VVM XXXIII/377 projevil Jan Skutil názor, že zkratka Dřímal-Štarha není vhodná, protože se tím oběma jmenovaným připisují soudy, které nikdy nevyslovili ani nemohli zaстávat. Konstatuji zde proto výslovně, že je to pouze technická zkratka pro označení knihy samé a že eventuální výtky nelze přičítat tolíko jmenovaným.

Na druhé straně se však nedá přehlédnout, že Dřímal i Štarha jsou v knize označeni co její vědecké redaktoři a že nadto spolupůsobili při zpracování jedenácti oddílu knihy z celkových šestnácti /Brno o 15 okresů/. Měli tedy možnost, právo a do jisté míry i povinnost, projevit vhodným způsobem /na př. v poznámce/ svůj eventuální nesouhlas se závěry toho kterého svého spolupracovníka, i když - šetřice svobody vědeckého projevu - ponechali jeho text nedotčen.

Motto: Heraldika chce vřelá srdce,
ale chladné hlavy. F.Z.

Úvod.

Když vyšla v r. 1980 první řada mých "Poznámek a doplňků", dostalo se mi z mnoha stran projevů souhlasu. Ojediněle se ozval hlas, že jsem byl místy příliš přísný.

Na toto chci zde otevřeně odpovědět. Přísnost je pojem velmi relativní. Co se jednomu zdá příliš přísným, může druhému připadat oprávněně přísné a třetímu popřípadě málo přísné. Nebylo a není mým úmyslem vytýkat chyby za každou cenu. Než jsem tu či onu výtku vyslovil, vždy jsem předem zvážil všechny známé skutečnosti pro i proti. Uspokojuje mě, že ani v jediném případě nebyly mé výtky označeny za neoprávněné. Situace v naší komunální heraldice není taková, aby opravňovala ke shovívavosti, naopak přímo volá po kritice. O tom se čtenář přesvědčí z obsahu tohoto svazečku, který – doufám – není mým posledním. Těžko je představit si, jak by to s naší komunální heraldikou vypadalo, kdyby ti, kdož o ní пиší, předem věděli, že jejich plody nebudou kritizovány, ať už z důvodů kolegiální etiky nebo z nedostatku odborníků – recenzentů. Mluví-li se dnes tolik o renesanci heraldiky, nesmí to u nás na Moravě zůstat jenom prázdnou frázi.

Vezměme na přetřes situaci v severomoravském kraji. Tam vydal oblastní archiv v Opavě známou práci Baletkovu ve Sborníku 1971. A to bylo vše. O další se tam už nikdo nepostaral. Jenže Baletkova práce nebyla taková, aby mohla být považována za konečnou. Byl to jen přehled stavu k r. 1970. Nazval jsem ji "prodromem", neboť nejen já, ale i stovky jiných zájemců očekávaly, že v přiměřeném časovém odstupu vyjde nové, revidované, rozšířené vydání s opravenými již znaky.

Nové vydání sice vyšlo, ale bylo zklamáním až k pláči. Nebo k vzteklu – podle letoře. Neboť severomoravský kraj místo očekávaného protějšku publikace Dřímal-Štarhovy nám ser-

víroval knížečku pro mládež a laické čtenáře. Vše, co bylo v Baletkovi dobré, sympatické a slibné, zmizelo, co bylo chybné, zůstalo a ještě se rozmnожilo. Kdo do věci vidí, poznal lehce, že vědomosti se od r. 1971 nijak nerostly. Po nějaké systematické revizi znaků ani stopy. Chyby, které Baletka původně vytkl, zůstaly neopraveny. Celkovou úroveň této knížky nemohly pozdvihnout ani ilustrace, ostatně s četnými heraldickými chybami. Rezultát je jednoznačný: promarněných deset let. Taková je tedy dnes situace v druhém moravském kraji.

Jihomoravský kraj je na tom pochopitelně dobře, totiž nejlíp ze všech krajů vůbec, dík 1979 vydané publikaci Příbylec-Šterha. Leč i zde je několik zjevných i skrytých chyb a chybíček, vyžadá si to trochu práce všechny odhalit a odstranit.

Nebude škodit, podíváme-li se do sousedních Čech. Severočeský kraj má sice dosti dobré zpracování, ale ne bez nedostatků a chyb, které uvádí v "Závěru". Opravám se tam rozhodně nevyhnou, chtějí-li mít celý kraj v pořádku.

Podívejme se dále .... stop! Už nemáme kam se dívat. Neboť čtyři zbývající české kraje, středo-, jiho-, západoseveročeský, nedokázaly za 15 let /od 1967/ přispět svým podílem k úplnému přehledu našich městských znaků. Středočeský kraj je sice zastoupen publikací Přibyl-Liška, tato však je výsledkem soukromého bádání a neobsahuje celý kraj.

Taková je tedy situace celková. Přejdu nyní k vyličení dalších výsledků mého průzkumu na Moravě. Je to zase jen malá část našich znaků, ale pozorný čtenář si jistě dovede udělat představu o stavu komunální heraldiky na Moravě. že to v Čechách pří víc než dvojnásobném počtu měst a městeček není o nic lepší, to snad není třeba zdůrazňovat. Ale to už je starost jiných, nikoliv naše.

Města a městečka jsou seřazena opět abecedně a opět podle hlavních jmen, tedy Velká Bystřice pod B, Moravský Krumlov pod K atd.

B R N O

K Bibliografii: L.M., O starých brněnských pečetech I a II.
Lidové noviny 8. a 14. září 1920, 15 obrazů.

Správný heraldický blasón brněnského městského znaku v jeho současné podobě zní:

č e r v e n ý   š t í t   s   b í l ý m   t e m e n e m   a
b í l ý m   b ř e v n e m .

Převaha červené barvy /4/7/ ji činí barvou štítu, t e -
m e n o /1/7/ a b ř e v n o /2/7/ jsou běžná heroltská zna-
mení. Král s. 55 a 57. Viz též GHI 1981.

Všechny došední popisy dnešního brněnského znaku
jsou zcela n e o d b o r n é , včetně onoho úředního z roku
1972 /viz Dřímal-Štarha s.32/.

K oficiálnímu schválení dnešního znaku nadřízenými in-
stancemi nedošlo, leč nebylo ho vůbec zapotřebí, neboť nešlo
ani o nový znak ani o změnu znaku, ale toliko o stabilizaci
jeho přesné podoby. Když pak v roce 1960 vydal MěstNV /dnes
NV města Brna/ práci arch. Fr. Kalivody "Soudobý znak města
Brna", byla tím tato stabilizace s konečnou platností sank-
cionována.

Sluší ještě poznamenat, že poměr polí 1:2:2:2 byl sta-
noven, resp. ke schválení předložen již v r. 1927 /příloha
B k podání Zemského úřadu v Brně ze dne 27. března 1927 č.j.
I/1102/, což Dřímal neuvádí.

A D A M O V

byl 1964 povýšen na město a 1972 schválil s á m s o b ě
zbrusu nový městský znak. Dřímal-Štarha jej popisuje a neba-
revně zobrazuje /s.56/.

Gotický štít je pro město tak mladé zcela nevhodný a
takový je i pro kresebné rozložení štitového obrazu.

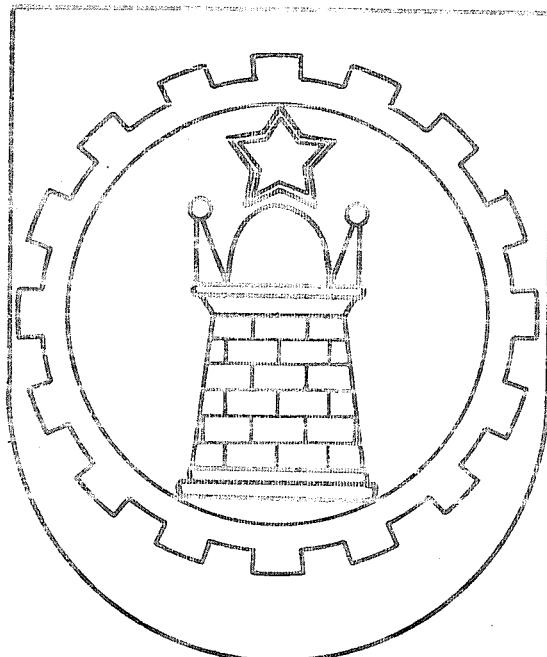
Kombinace barev stříbrné, červené a černé působí ponurě
a nesympaticky. Hnědá barva do štítu vůbec nepatří, není he-
raldická. A proč vůbec h n ě d á ostrev?

Stříbrné kolo ve stříbrném poli je heraldický nonsens, nemůže to napravit ani jakási "kontura", obzvláště ne černá. Dřímal-Starha l. c. k tomu poznámenávají, že je to porušení pravidla "kov na kov" /správně "kov ne na kov"/. To není na místě. Porušením tohoto pravidla by bylo, kdyby bylo zlaté kolo ve stříbrném poli nebo opačně. Ale stříbro na stříbře je nemocnost, viz o tom sub Drahotuše.

Celý znak působí dojmem reklamní nálepky. Do heraldického znaku má velmi daleko.

B L A N S K O

Dne 23. 7. 1982 uveřejnila brněnská Ravnost článek Ivana Štarhy o nových městských znacích, /viz též Dubňany/. Blansko si s konečnou platností upravilo usnesením MČetNV z 15.4.1982 svůj znak takto: v modrém štítě je černé ozubené kolo bez loukotí, v němž stojí bílá, z kvádrů budovaná pracební věž s kopulovitou střechou, se dvěma špicemi s makovicemi na stranách. Nad věží je červená, zlatě lemovaná hvězda komunismu.

V blazonu se neudává barva špicí a makovic. Celkově není řešení znaku ani barev příliš šťastné. Heraldickým pro-

hřeškem je, užívá-li se v jednom štíť barvy bílé a zlaté; buď bílá a žlutá nebo stříbrná a zlaté. Jinak řečeno: buď barvy nebo kovy. To platí i pro blason.

A "hradební věž" s kopulí ? Viz obr.

B O B R O V Á

vznikla 1950 spojením Dolní a Horní Bobrové, které byly do-tud samostatnými městečky se starobylymi znaky. /Viz Dřímal-Štarha s.382 a 383/384, barevné znaky tab. XXI a XXII./ Připojením několika okolních vsí stala se Bobrová střediskovou obcí.

Stojíme před problémem. Dle platných zákonů má nárok na znak toliko město, t. j. obec s MěNV. Leč v heraldické literatuře se historické znaky městeček uznávají. Je zde tedy cátazka: má středisková obec Bobrová, nejsouc městem, nárok na znak ? Dost možná, že podle strohé litery zákona by byla odpověď záporná. Ale nebylo by absurdní, aby obec, vzniklá spojením dvou starobylych městeček se starobylymi znaky, ztratila tímto spojením svoji slavnou minulost ? Nejde zde přece o nový znak, nýbrž jen o přizpůsobení novému stavu. V úvaze toho poradil jsem MNV Bobrová, aby si dal po řádném projednání změněný znak schválit v plenu MNV a klidně ho užíval, nikdo to nemůže zakázat.

Změnu znaku jsem navrhl provést spojením obou dřívějších znaků se zřetelem na heraldická pravidla a zvyklosti takto: štít půlený červeným prutem; vpravo černý se dvěma bílými /stříbrnými/ břevny; vlevo žlutý /zlatý/ a v něm půl černé zubří hlavy s černou houžví.

Vzorem pro úpravu znaku byla barevná vyobrazení dle Hofferian, jak je otiskují Dřímal-Štarha l.c.

Ač jsou obě poloviny štítu různých barev, bylo nutno užít k půlení štítu barevného prutu, jinak by byla černá barva pravé a levé poloviny na ose štítu splývala, což by působilo nezřetelnost.

Prut je běžné heroltské znamení v šíři 1/14 štítu. Červenou barvu jsem pro něj navrhl k celkovému oživení.

Do pravé poloviny byl vložen znak Dolní Bobrové. Je to nesporně heroltský obrazec odvozený od erbu někdejší vrchnosti, pánu z Kunina Města /Kunštátu/. Tento erb, jemuž se říkalo "tři černé štrychy v bílém poli", prodělal během doby celou řadu variant, které bychom dle dnešní terminologie pochopitelně blasonovali zcela jinak. Znak Dolní Bobrové je tedy buď jednou z těchto dosud neprobádaných variant nebo je možná osobitou variantou kunštátského erbu, sestrojenou speciálně pro Dolní Bobrovou k odlišení od erbu vrchnosti.

Levou polovinu štítu zaujala zubří hlava Horní Bobrové, mimo vší pochybu erb Pernštejnů, taktéž bývalé vrchnosti. Místo celé hlavy navrhl jsem jen polovicí, aby se symbolicky naznačilo, že Horní Bobrová je polovicí nové Bobrové.

Kunštátský erb co takový je časově starší, proto jsem jej navrhl do pravé poloviny, mladší pernštejnský pak do levé.

Doporučil jsem také, nepřidávat k těmto starobylým znakům nějaké nevhodné novotvary. Bylo by to deklasováním.

V E L K Á B Y S T Ř I C E

Stejně jako Baletka tak i Baletka-Louda znovu zobrazuje hvězdy šestirohé, ač vyobrazení, na něž Baletka /s.281 pozn. č.2/ poukázal, mají hvězdy osmirohé. Nadto se zřejmě ponechává na vúli a vku, rozhodnout se pro hvězdy stříbrné nebo zlaté. Deset let nestačilo k tomu, aby se barvy znaku, které nejsou v privilegiu udány, stabilizovaly. Stačilo k tomu u-snesení MNV a případný souhlas okresního archivu. Žádného složitého schvalovacího řízení tu není třeba, neboť nejde ani o nový znak ani o změnu znaku. Jak jsem už v "Úvodu" pravil: promarněných deset let.

Poznámku ku kresbě hvězd viz sub Mírov.

D O M A Š O V   U   Š T E R N B E R K A

Baletka ani Baletka-Louda toto místo nemají. Také já jsem tvrdil, že Domašov u Šternberka nikdy městem nebyl /ZMM s.25/26/ a totéž říká Ivan Štarha ve VVM 1972 s.349. Jenže Štarha tu zároveň zveřejňuje svůj objev, že pečeť, kterou jsem jako pečeť Domašova nad Bystřicí popsal v ZMM /l.c./ patří ve skutečnosti Domašovu u Šternberka a byla používána ještě v roce 1787. Protože tato pečeť nese v legendě letopočet 1593 a titul "civitas", nutno položit otázku: je možné, aby nějaké místo n e p r á v e m používalo dvěstě let městské pečeti, aniž bylo městem ? Pokud toto nebude objasněno, zařazují Domašov u Šternberka do evidence co město problematické.

D R A H O T U Š E

Baletkovi není zřejmě jasny smysl jednoho ze základních heraldických pravidel: "Metallum in colore, in metallum color", t. j. "Kov na barvu, na kov barva". Smysl je ten, že štítové známení z kovu musí přijít do barevného pole a do kovového pole musí přijít barevné známení. Toto staré pravidlo se až do doby květu heraldiky přísně dodržovalo. Teprve v počátcích renesance docházelo tu a tam k jeho porušování. Tím porušením bylo, přišla-li zlatá - žlutá na stříbrnou - bílou nebo naopak. Čím blíže k dekadentnímu období heraldiky, tím byly případy porušování zmíněného pravidla častější, tolerovaly se prostě.

Jenže Baletka pokládá za porušení tohoto pravidla i bílou věž v bílém poli, jak je v drahotušském znaku /ZMM s.26 a 65; Baletka s. 186 pozn. 3/. Ve skutečnosti je to však prostá n e m o ž n o s t , jakou by byla i modrá věž v modré poli nebo červená v červeném. V ž d y t b y j i n e b y l o v ú b e c v i d ě t !!!

Toto Baletkovo manko se ovšem odráží v publikaci Balet-

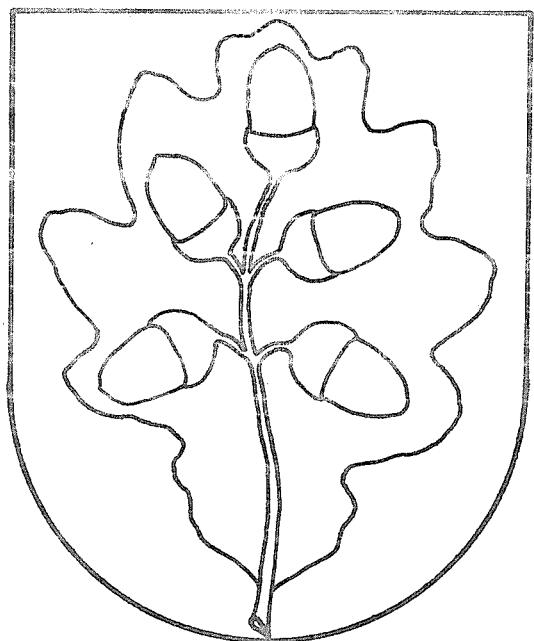
ka-Louda: drahotušský znak je tam barevně vyobrazen s poloviční bílé věže v bílém poli. V textu /s. 28/ není o této heraldické nehoráznosti ani zmínky.

Mezitím drahotušský znak právně zanikl připojením města k Hranicím /1976/.

D U B Ň A N Y

Dne 23.7. 1982 uveřejnila brněnská Rovnost článek Ivana Štarhy o nových městských znacích /viz též Blansko/. Stručně

o Dubňanech: již v 16. stol. měly v pečeti dubovou ratolest s pěti žaludy. Na město povýšeny 1964. Znaková komise doporučila za nový znak stříbrný štít s hnedou dubovou ratolestí o pěti žaludech. Leč 20. 5. 1982 schválilo plenum MěstNV vlastní znak: zelený štít se stříbrným listem dubovým, na němž je hnedá dubová ratolest s pěti žaludy.

Tolik Štarha. Podle náčrtku znaku zaslitého mi MěNV jsou i žaludy hnedé.

Místní vyřešení městského znaku je nesporně správnější než celkem primitivní návrh znakové komise. Dřímal-Štarha

/s. 193/ se totiž velmi mylili, když pokládali obrazec v nejstarších dvou pečetích /1613 a 1749/ za štit. Ve skutečnosti je to stylizovaný dubový list. Dubňanští vzali tedy za podklad nového městského znaku pečeť z r. 1749: dubový list a větvičku s pěti žaludy. Nelze jinak než schválit. S barvami nového znaku je to ovšem trochu jiné.

Hnědá barva je hrubý prohřešek proti pravidlům rytí heraldiky. Dnes už to ví každý začátečník, ale pro poučení to zde budiž znova uvedeno.

- Ryzí heraldika zná jen šest barev:
 a/ červenou, modrou a žlutou, které jsou zároveň barvami
  `primitivními; teprve jejich mísením tvoří se ostatní barvy;
 b/ bílou a černou; tyto dvě nebyly s počátku některými heraldiky co barvy uznávány, ale prohlašovány jen za světlou a stín; prakse si však rychle vynutila jejich uznání; bílá byla někdy nahrazována stříbrem, žlutá pak zlatem.
 c/ v 15. století přibyla k témtoto pěti barvám zelená co šestá, ale jen jako barva přírody: stromy, keře, rostliny, had, žába, drak a pod.

V meziobdobí úpadkové heraldiky t. j. v. 16. až 20. století přišla do módy barva t. zv. přirozená, t. j. některé štítové znamení se začala malovat jako na obrázku. Jenže znak není obrázek. Dnešní obrozená heraldika musí vystačit s uvedenými šesti barvami. Pro štítové znamení, které má přirozeně barvu jinou, zvolí z těch šesti onu, jež je jí opticky nejbližší. Tak na př. pro rezavou lišku barvu červenou, pro hnědého medvěda černou atd. Ale ani to není bezpodmínečně nutné, neboť jak již bylo řečeno - znak není obrázek. Lev se na příklad vyskytuje ve štítě ve všech heraldických barvách krom snad zelené. Tak i jiná štítová znamení a tak se to má i se žaludy.

Král /s. 117 obr. 243 a s. 349/ zná sice jen žaludy zlaté nebo červené, obojí v modrému poli, ale známe u nás i žaludy půl černé, půl zlaté /Český Dub/, zelené /Dubá, Čelákovice/ a jistě ještě jiné.

Pestřejší je to u sousedů v německých zemích, neboť dub je germánský strom. Našel jsem tu žaludy ve všech heraldických barvách kromě modré, ač teoreticky nelze ani tu vyloučit, neboť podoba dubového listu i žaludů je tak charakteristická, že ji nemůže setřít žádná barva, vždy budou poznatelný.

Marně jsem však v obsáhlé literatuře hledal znak se žaludy v barvě hnědé alias "přirozené".

Připojuje se schematický náčrtek, jak by měl nový dubňanský znak správně vypadat. Od stylizování či lépe přestylizování dubového listu se tu upouští, tvar listu se přibližuje více přirozenému.

H R A N I C E

To, co Baletka /s. 204 pozn.9/ Loudovi vytýká, totiž ta "moravská šachovnice", objevuje se v plné kráse na barevném znaku Hranic u Baletky-Loudy místo správného stínkoví, zcela v rozporu s popisem hranického znaku u Baletky /s. 204/. Zřejmě neví pravice, co tropí levice.

C H R O P Y N Ě

Případ chropyňského městského znaku je takřka protějškem "případu Petřvald" /viz tam/, i když trochu jiného druhu. Ves Chropyně byla povýšena na městečko 1535. Při tom jí byl udělen znak: vydra držící v ústech štíku. Roku 1970 byla Chropyně povýšena na město a 1976 si navrhla nový znak: k vydře se štíkou v ústech přidala klas z dřívějších pečetí a ještě křivuli co symbol chemického průmyslu v místě /Technoplast/.

Ale Komise pro městské znaky prosadila znak jiný: ohlízející se vydry /!!/ držící štíku ve spárech /místo v ústech/ a jako symbol chemie třetí misku /místo navrhované křivule/.

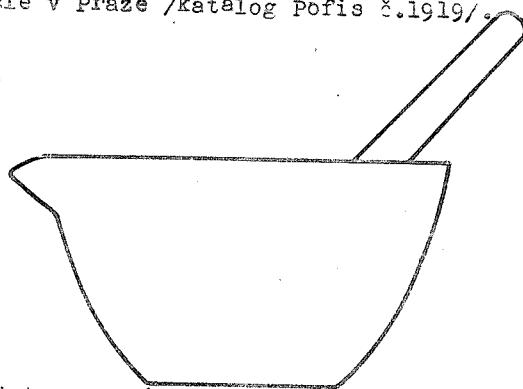
Podrobněji viz Dřímal-Štarha s. 245/246 a Liška ve Zpravodaji GHS 1980 s. 55/56.

Tento oktroyovaný znak nejenže porušuje zcela bezdůvodně historickou podobu vydry podle privilegia ex 1535, ale na místo dnes již vžitého symbolu chemie, retorty-křivule, podstrkuje něco, co nikdy symbolem chemie nebylo: třecí misku. Opakuji: neznám ani jediný případ ani v heraldice ani jinde, že by bylo užito třecí misky jakožto symbolu chemie. Třecí miska je jedním z mezinárodně užívaných symbolů farmacie, s níž nemá Chropyně nic společného, ledaže tam mají lékárnu. Odkazuj na čs. poštovní známku, vydanou 1971 k Mezinárodnímu kongresu o dějinách farmacie v Praze /katalog Pofis č.1919/. Odkazuj na poštovní známku USA, vydanou 1972 ke 120. výročí Americké farmaceutické asociace /Katalog Yvert-Tellier č.971/. Odkazuj na další známky jiných států vydané k podobným příležitostem. Třecí miska tam figuruje jako zcela jednoznačný symbol farmacie.

A ještě k té vydře: Král /s. 88/89/ říká výslovně, že nejde o vydru, jestliže nedrží rybu v ústech; pak jde o zvíře jiné.

To je tedy v hrubých rysech "případ Chropyně". Komise pro městské znaky nemůže rozhodně očekávat, že za svůj nemístný a skrznaskrz neodborný zásah do záležitosti chropynského městského znaku sklidí vděk Moravy.

Pro úplnost je nutno dodat, že třecí miska nevypadá tak, jak ji zobrazuje Liška ve Zpravodaji GHS 1980 č. 3 s. 57. - Připojuji tu její schematické vyobrazení. V symbolice se třecí miska zobrazuje vždy jen s třenkovou /trdélkem/, která z ní vyčnívá. V heraldice nutno pak přidělit oběma barvu bílou.

I V A N Č I C E

K bibliografii:

- 1/ "Kratochvilná historie o původu znaku" /z materiálů Miloše Navrátila/ in "Ivančický zpravodaj" únor 1977;
- 2/ Uher A., "Z historie Ivančic", in "Ivančice - sto let požární ochrany 1879-1979";
- 3/ Ota Doubek, "Ivančický městský znak - jeho počátek a problematika", in "Ivančický zpravodaj" prosinec 1981.

První článeček je jen to, co říká titul. V podstatě převzato ze Sobotkovy "Kratochvilné historie měst".

Uhrův článek je už závažnější, tři nádoby ve vidlici na vzácných denárech Vladislava Jindřicha jsou prý erbem mincmistra, který byl asi lokátorem Ivančic. To je ovšem téze zcela nová a hodně odvážná. Nemáje možnost prozkoumat předmětnou materii, zdržuji se komentáře, myslím však, že mnoho skutečnosti bude právě i. Je to ostatně problém spíš numismatický a historický než heraldický.

Článek Doubkův je důležitý tím, že volá po změně dnešních barev ivančického znaku, modré a zlaté, žádaje návrat ke starým doloženým barvám červené a zlaté. Upozornil jsem již před lety /ZMM s. 32/, že jsem nenašel žádný doklad pro barvu modrou-zlatou. Žádný takový spolehlivý neuvádějí ani Doubek ani Dřímal-Starha, tito poslední však přesto pokládají barvy modrou-zlatou za dnes platné. Proč, to nevytváří. S tím ovšem nelze souhlasit. Nedoložené údaje Trappa a Kratochvíla nemohou být směrodatnější než staré autentické památky. Tak se s historickými skutečnostmi zacházet nedá. A není také správné, vzít nedokázaný předpoklad, že Ivančice byly založeny co královské město, za důvod odmítání všech jiných možností.

Problém barev ivančického znaku není vlastně problémem: zcela jasné jsou to zlaté poháry v červeném štítě. Je jen na městě samém, aby napravilo historický omyl a vrátilo se ke správným starým barvám.

Nutno ještě opravit Doubkův názor o nadřazenosti červené barvy nad modrou. V heraldice nic takového neexistuje. Všechny barvy jsou si hodnotně rovny. Vyjímkou tvoří jen zlatá, která se v 15. století počala pokládat za hodnotnější stříbrné, ovšem neprávem. Souviselo to s kupní silou obou kovů a platilo výlučně jen pro poměr stříbrná-zlatá. V celkové stupni barev zůstala zlatá-žlutá zcela rovna barvám ostatním.

Aby se předešlo nedorozumění, podotýkám, že různé barvy vosku pečetí šlechtických i městských, mezi nimiž byla červená jaksi nejhodnotnější, nemají s heraldickými barvami žádnou souvislost.

K R A V A Ř E

byly do nedávna pouhou vsí. Po povýšení na město schválila r. 1970 znaková komise znak, který si město navrhlo, totiž erb z rodu Kravař, bílý odřivoous v červeném poli. Nelze pochopit, jak se to mohlo stát, když tohoto znaku užívá od dávna Bílovec. Dva stejné znaky - to je věc velmi nevhodná, tím nevhodnější, že Kravaře toto znamení ve svých pečetích nikdy neměly. Bílovec by měl žádat o změnu kravařských barev při tomtéž znamení nebo jiné odlišení kravařského znaku od bíloveckého.

M O R A V S K Ý   K R U M L O V

připadl co pobělohorský konfiskát Gundakarovi z Liechtensteina. Ten rozmnožil 1644 městský znak o štítek svého rodu a přezval město na "Liechtenstein", toto se však neujalo. Ten liechtensteinský štítek je v městském znaku dodnes. Viz Dřímal-Štarha s. 357/358 a tab. XX.

Všichni dobře víme, co pro Moravu znamenal tento kořistnický rod habsburských poskoků. Málokdo však ví, že při zrodu

naší svobody 1918 drželi Liechtensteinové jen na Moravě 135 706 ha pozemků /Macek, Znárodnění a zlidovění půdy s. 45 a 46/. To je výměra několika set vesnic. Jak k tomu majetku přišli, o tom by se daly psát analýzy. Jistě ne v potu tváře.

Ale přesto vše nenapadlo nikomu za víc než 60 let, aby se postaral o odstranění tohoto cizáckého prvku z městského znaku moravskokrumlovského. Pravděpodobně zůstane. A kdosi kdesi se bude smát, jak vděčně vzpomíná ten dobrý moravský lid na své někdejší otrokáře.

Ono ovšem nejde jen o Moravský Krumlov. Všelijací ti -steinové, -bergové a jiní hyzdí ještě víc našich městských znaků. Upozornil jsem na to již v r. 1947 s návrhem na revizi /ZMM s. 64/, ale vlivem událostí moje snaha zcela zapadla. A od roku 1967 se kolem toho chodí jakoby se nechumelilo.

V A L A Š S K É M E Z I Ř í Č ē

S politováním nutno konstatovat, že toto město po půlstoletém užívání chybného zkomoleného znaku zvolilo si znovu znak nesprávný. Opustilo zcela erb své někdejší slavné vrchnosti, Berotínů, obsažený v krásenské části dosavadního městského znaku a vrátilo se ke starému sice, ale nic neříkajícímu znění kosmé koruny. Jenže za vzor tohoto staronového znaku nebyla vzata nejstarší pečeť z r. 1419 nesoucí korunu s e d m i h r o t o u , nýbrž mladší pečeť s třemi liliovitými výběžky. Odůvodnění této mírně řečeno prapodivnosti mi neznámo. Je ovšem jasno, že nejstarší pečeť byla správnému erbu bývalé vrchnosti mnohem blíže jak dobou tak i podobou.

H O R N ē M Ě S T O

Barevný znak v Baletka-Louda /tabulky nejsou číslovány ani nejdou důsledně dle abecedy za sebou/ vykazuje h r u b o u heraldickou chybu: pták, označený v textu co havran, má červe-

ný zobák a červené nohy. Havran se však zobrazuje v heraldice celý černý. Tak ostatně ve výtvarnictví vůbec.

Namátkou několik dokladů:

erb Matyáše Korvína /corvus = havran/ ve středovékých miniatürách;

znak města Protivína v diplomu z roku 1902 /ZČM seš. 4 příl. 277/

Leonhard s. 233 č. 10, 11, 18; s. 247 č. 7;

Blaschke-Kehraer s. 355, znak města Rabenau;

Ruda, znak města Kryry

Přibyl-Liška, znak města Veltrusy

Neznám prostě případ, že by byl v heraldice zobrazen havran jinak než celý černý. To je pro havrana takřka poznávací znamení.

M I K U L O V I C E   U   J E S E N Í K U

Baletka /s. 232/ i Baletka-Louda /s. 93/ je uvádějí co městečko beze znaku. Vesnická pečeť z let 1744-1754 má dle nich snop obilí a mladší z r. 1759 /oba uvádějí chybně 1753/, jejíž typář se dochoval, postavu sv. Mikuláše s dalšími prvky.

Povýšením na městečko r. 1907 nezměnilo se ani jméno obce /Niklasdorf/ ani jeho pečeť, resp. razítko.

Teprve po druhé světové válce oživili noví osídlenci otázku nového znaku městečka. Krátce po vydání prvního svazku ných "Heraldických kapitol" /ZMM/ obrátil se na mě tamní MNV o radu při úpravě znaku v nových razítkách, a to přípisem ze 4. 6. 1947. Spiritus rector této akce byl ředitel tamní občanské školy a archivář městečka František Pokluda, účastníky soutěže byli odborný učitel Jan Zubek a vrchní respicient Otto Dočkal a snad ještě jiní místní občané.

Ale Mikulovičtí toho chtěli mít ve znaku trochu moc a ne vždy právem, a tak trvalo jednání o znaku přes rok a čtvrt.

Chtěli mít ve štítě:

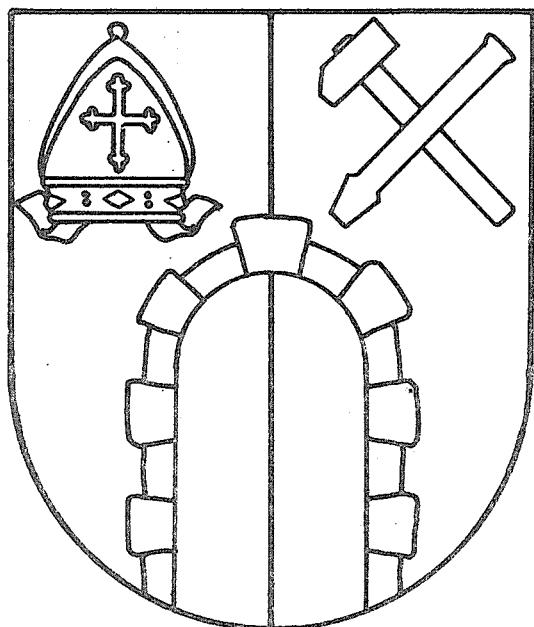
1/ sv. Mikuláše co dárce jména obce;

2/ trojbarevný hraniční sloup, ježto městečko leží těsně při

- státní hranici;
- 3/ hradbu s branou co památku na někdejší tvrz;
- 4/ symboly místního kamenického průmyslu.

Dlouho jsem musel vysvětlovat písemně i osobně nemožnost takového přeplnění štítu a nevhodnost některých prvků.

ad 1/ že sv. Mikuláš může figurovat ve znaku jen co patron městečka a farního kostela; dárce jména že není, neboť Mikulovice se připomínají v první polovici 13. století co "villa Nicolai" a že ten Nicolaus-Niklas byl nesporně lokátorem obce a po něm že dostala své jméno; /v okolí je řada podobných obcí: Cunati villa, dnes Velké Kunětice; villa Andreeae, dnes Ondřejovice a jiné, vesměs to plody ně-

-
- mecké kolonisace ve 13. století/;
- ad 3/ že hradba s branou je odědávna symbolem hrazených měst a pro Mikulovice tedy není vhodná, a to ani co památku na někdejší tvrz;
- ad 4/ že jako symboly kamenictví doporučuji kladivo a kamenické dláto.

Tepřve v září 1948 se Mikulovičtí konečně dohodli na novém znaku: byl to půlený štít, vpravo červený, vlevo modrý;

z jeho spodku vyrůstá zlatá brána z kamenů; nad ní vpravo je bílá mitra se zlatým lemem a zlatým křížem, vlevo pak zkřížené kamenické symboly: pokosem kladivo, pošikem dláto, obojí zlaté. Brána měla symbolisovat vstupní cestu z Německa /dnes Polska/ do Moravy přes Ramzovou, mitra pak sv. Mikuláše co patrona obce.

O vhodnosti tohoto znaku by nemělo smyslu psát, neboť nikdy nenabyl platnosti. Od r. 1967 je komunální heraldika opět v popředí obecného zájmu. Neškodilo by tedy, kdyby Mikulovičtí obnovili snahy svých předchůdců v tomto směru. Jen vždy pamatovat na to, že znaku sluší jednoduchost. Čím je znak jednodušší, tím je zřetelnější.

Pro zajímavost připojuji vyobrazení tehdy navrhovaného nového znaku.

MÍROV

Baletka-Louda zobrazují městský znak co zlatou hvězdu os-mirohou s jakýmisi čarami uvnitř. Proč tam ty čáry vlastně jsou, to by nám asi nedovedli vysvětlit ani sami autoři. Rozhodně tam nepatří. Ilustrátorské manýry nelze přenáset do heraldiky. Heraldická kresba musí být čistá, jednoduchá a tím zřetelná. Nejde tu ovšem jen o Mírov. Ty nepatřičnosti se vyskytují i v řadě jiných znaků: Velká Bystřice, Štíty, Šternberk, Jívové, Dvorce, Líšnice atd.

Tone měla být. Uvědomí si to konečně kreslíři znaků?

NÁMĚŠŤ NA HANÉ

Baletka /s. 236/237/ i Baletka-Louda /s. 59/60/ přehlédli nápadnou shodu letopočtu 1632 udělení znaku dvěma místům stejného jména, totiž Náměsti nad Oslavou a Náměsti na Hané,

a upletli tak problém, který ve skutečnosti problémem nebyl. Šlo jen o záměnu obou míst čili jakési "nehí Náměšť jako Náměšť". Na ten pletenec poukázal nejprve Štarha /Archivní časopis 1981 s. 120/ a zcela jej rozpletli Vladimír Spáčil článkem "K otázce znaku Náměště na Hané" /Výroční zpráva Okresního archivu Olomouc za rok 1981, s. 169-175, 4 barevné znaky/. K této vyčerpávající studii odkazuji.

O L O M O U C

Toto naše největší okresní město a důležité kulturní středisko by si mělo konečně upravit svůj městský znak tak, aby byl zřetelně rozbezpečitelný od zemského znaku moravského. Námitka, že tento znak právně neexistuje, je zcela lichá, náše "aquila scacata" je historicky věčná.

Myslím, že písmena SPQO /senatus populusque olomucensis/ v rozích štítu by byla nejjednodušším řešením. V Čechách jich užívala některá města již v 16. století.

P E T Ř V A L D

Ve dvojčísle 2-3/1980 Zpravodaje ostravské pobočky GHS vyšlém opožděně teprve letos /1982/, uveřejnil Karel Hrbáček článek "Není Petřvald jako Petřvald". Jde o Petřvald u Karviné, který byl 1955 povýšen na město a 1973 se snažil získat městský znak, což se mu následujícího roku podařilo. Ale do tohoto nového znaku se dostaly h r u b o u n e v ě - d o m o s t í odpovědných míst kužely olomouckého biskupství, s nímž neměl Petřvald nikdy nic společného, ježto patřil odedávna do diecéze vratislavské. Ty kužely patřily ve skutečnosti moravské vsi Petřvaldu.

Právem dává Hrbáček hlavní vinu znakové komisi. Těch "perliček", vyšlých ze znakové komise, je ostatně povíc, a bude jich ještě více, nesáhne-li Archivní správa minister-

stva vnitra ČSR k účinným opatřením.

Za jedno z nich pokládám odstranění anonymity. Pro každý případ, předložený znakové komisi k rozhodnutí, má být určen zpravodaj, dle potřeby i dva. úkolem zpravodaje je vypracovat o tom kterém případě zprávu s návrhem na takové či onaké vyřízení. Na základě této zprávy pak rozhodne komise hlasováním. Dost možná, že něco podobného už ve znakové komisi existuje, ale anonymně. A anonymita snižuje odpovědnost a svádí k povrchnosti. Proto každé písemné rozhodnutí znakové komise má být opatřeno dovětkem "Zpravodajem byl..." nebo "Zpravodaji byli..." a plná jména. Nepochybuji, že tímto odstraněním anonymity by se docílilo značné zvýšení pozornosti jednotlivých členů komise.

A ještě jedno opatření by mohlo zlepšit situaci: spolu-práce veřejnosti, zejména regionálních vlastivědných pracovníků a speciálně heraldiků. Jistě by neodmítlo pomoc nikdo, komu leží naše komunální heraldika v srdci a na srdci.

Tolik tedy k případu "Petřvald" i ostatním, jemu podobným. Odkazují ještě na moji zprávičku v GHI 1982 č. 2.

P Ř E R O V

Zcela neprávem vytyká Baletka /s. 254 pozn. 8/ Vojtíškovi omyl se sviní hlavou; to místo ve Vojtíškově se tyká Starého Přerova /nyní Přerov nad Labem/.

Rovněž neprávem tvrdí Baletka /ibid./, že lemování štítu je neheraldické. Lem je zcela regulérní heraldický obrazec, v mnoha případech má svůj specifický význam a v některých zemích je zcela běžný.

Užíval-li Přerov lemování kolem štítu právem či vhodně, to je samostatná otázka. Faktem je, že ho určitý čas užíval.

R O S I C E

Bibliografie: R. F. Jura, "Jak Rosičtí k štice přišli" in
"Směr" 17.1.1964

Rosice jsou jedním z klasických dokladů toho, že na Moravě se městský znak vždy nějak odlišoval od znaku vrchnosti a že tyto dva znaky nebyly nikdy úplně shodné. O této své tézi připravují samostatné pojednání. Vše, co z autentických památek o moravských městských dosud vím, potvrzuje tento můj názor. Zatím neznám ani jedinou památku, která by jej vyvracela. Zdůrazňuji však, že mluvím jen a jen o Moravě. O Čechách to zatím tvrdit nechci.

Hechtové měli stříbrnou štiku v červeném poli, Rosice v modré, krom jiných ještě odchylek. Netřeba snad ani podeptykat, že štiku "přirozené barvy" /oranžové oko, ploutve a ocas atd., viz Dřímal-Štarha s. 99 a tab. VII/ nutno odmítнуть.

S T U D É N K A

Mnohokrát již bylo řečeno, že městský znak má být jednoduchý a tím zřetelný. Stále nutno mít na mysli Hauptmannovu poučku, že obraz staré pečeti musí být heraldicky přepracován, nikoliv nezměněně přebírána za znak /Vojtíšek s. 8/. Toho obojího se nedbalo r. 1969 při tvorbě nového znaku Studénky, povyšené 1959 na město. Čtvrcený štít s břevnem byl převzat ze staré vesnické pečeti, jen obsah břevna byl změněn. Výsledkem je štít o pěti polích a pěti barvách /viz Baletka-Louda s. 76 a barevný znak na tabulce/. Ten má ovšem do jeho duchu osti velmi daleko. Jedna studánka či fontána a jedna lilia ve štítě půleném by byly přece vyjádřily heraldicky totéž co dvě studánky a dvě lilia ve štítě čtvrceném. Pro ty náražníky by se i tak bylo našlo místo na spodku štítu, když už je tam studenecí mermomoci chtěli mít, nedabajice, že tím svůj starobylý znak deklasují.

M O R A V S K Á T Ř E B O V Á

by si měla také upravit svůj znak, který je toho času zcela shodný se znakem Olomouce. I kdyby si Olomouc svůj znak pozměnila, trvala by podoba moravskotřebovského znaku s historickým znakem země Moravy a to je pro městský znak velmi nežádoucí. Myslím, že nejjednodušší úpravou by byl modrý štítek na prsou orlice a v něm zlaté litery TM dle jména města ve starých pečetích /Tribovia Moravorum/.

Nedoporučují se však novotvary, které by se ke starobylé orlici hodily jako pěst na oko.

V S E T Į N

Můj názor, že ovce ve vsetínském městském znaku má vztah k někdejšímu hlavnímu zaměstnání obyvatelstva /ZMM s. 59/, odmítla Baletka /s. 287 pozn. 6/ s tím, že pastevectví nebylo nikdy převažujícím zaměstnáním vsetínským měšťanů. Ale o pastevectví jsem vůbec nemluvil. V 17. století, kdy se ovce objevuje ve vsetínské pečeti, kvetlo ve Vsetíně soukenictví. Asociaci suknovlna-ovce pokládám proto za jedině správný výklad městského znaku vsetínského.

Co nejrozhodněji nutno odmítnout tvrzení, že ovce ve vsetínském městském znaku je vlastně velikonoční beránek /Baletka s. 287, Baletka-Louda s. 88/89/. Zůstane asi většou záhadou, jakým myšlenkovým pochodem dospěli jmenovaní autoři k tomuto zcela nemožnému názoru. Agnus Dei má ve výtvarnictví tisíciletou ikonologickou tradici: vždy co mladý beránek bez rohů; svatozář; korouhev nebo preporec s křížem; kniha, na niž beránek stojí nebo leží; kalich, do něhož stéká krev z rány v beránkově hrudi. Po žádném z těchto obvyklých atributů není v památkách vsetínského znaku nejmenší stopa. Vidět velikonočního beránka v té rohaté ovci, jak ji Baletka i Baletka-Louda zobrazují, je absurdita mimo diskusi.

Závěr.

Také v této druhé řadě poznámek a doplňků jsem probral přes dvacet měst a městeček. Stále je to ovšem jen malá část toho, co ještě musí být vykonáno, aby byla Morava v pořádku. V podstatě možno říci, že druhy chyb v našich městských znacích zůstávají tak, jak jsem je vypočetl již v prvním svazku "Heraldických kapitol" /ZMM/.

Jsou to tedy:

- 1/ chyby historické, t. j. znak nemí v souladu s dochovanými památkami; to se může týkat jak obrazu, tak i barev;
- 2/ chyby národně politické spočívají hlavně v cizáckých prvcích, které se do městského znaku dostaly v době národní nesvobody různými "polepšenými"; že taková "polepšení" znamenala pro tentokterý znak de facto p o h o r š e n í zejména ve smyslu heraldickém, to je obecně známo;
- 3/ chyby heraldické jsou zastoupeny velmi početně; spočívají v porušení heraldických pravidel a zvyklostí; sem patří mimo jiné užití neheraldických barev ve štítě a také nevhodné přeplnění štítu.

Do skupiny 1/ a 3/ bych zařadil případy, kde barvy znaku byly stanoveny dle literatury anebo nespolehlivého pramene; v heuristice barevných památek na městské znaky nutno pokračovat, zdaleka není skončena; Baletka na příklad neužil ve své práci vůbec brněnských Hoferian; do této skupiny bych zařadil i případy stejného znaku pro různé města: Olomouc a Mor. Třebová, Bílovec a Kravaře, shodný obraz i barvy.

Pokud nebudou tyto skupiny chyb z městských znaků moravských odstraněny, nelze rozhodně pokládat stav naší komunální heraldiky za uspokojivý.

Exkurs.

K otázce správných termínů při popisu městských znaků II.

Anděl - andílek - andělíček

Se všemi nadepsanými druhy se často setkáváme v heraldice a všech oborech příbuzných. Přesto je jejich označení v blasonech často nesprávné a vede pak ke zmatkám. V zájmu jednotné terminologie uvádím níže stručnou charakteristiku jednotlivých skupin:

a n d ě l je postava dospělého člověka ženského rázu s křídly; viz Dřímal-Štarha tab. XIII, XIV, XXIV, LII;
a n d í l e k je okřídlená dětská postavička; viz Dřímal-Štarha tab. IX, LII; andílky nelze zaměňovat s t. zv. *p u t - t i* /jednot. číslo *p u t t o/*, což jsou dětské postavičky bez křídel, známé již z antiky /Pompeje/ a znova oživlé v renesanci; nemají symbolický význam, slouží jen k oživení dekorace; v heraldice se objevují - ale jen velmi řidce - co nosící štítu;

a n d ě l í č e k je dětská hlavička s křidélky; v heraldice bývá její místo skoro výlučně na horním okraji štítu; výjimku viz na př. Dřímal-Štarha s. 141.

Všechny tyto kategorie figurují převážně *m i m o š t í t a* skoro vždy ve funkci strážce znaku; ve štíte se objevují hlavně andělé; buď byli do štítu přijati vývojem z původních strážců nebo jsou mluvícím známením.

Zvláštní třídu tvoří *a r c h a n d ě l é*, kteří se na rozdíl od předchozích skupin objevují skoro výlučně v *e š t í t ě*, tedy jako štitová známení, nezřídka mluvící.

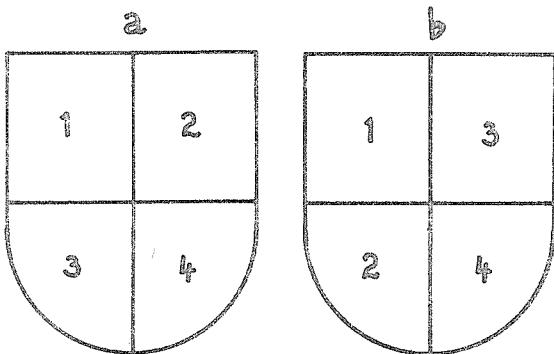
Podle křesťanského mytu tvoří archandělé celý nebeský osmý chór, ale z heraldiky známe jen tři: Gabriel /Zvesťování/, Rafael /uzdrawení slepého/ a Michael; první dva se vyskytují jen vzácně a to jen v církevní heraldice v souvislosti s biblickými výjevy shora jmenovanými; Michael je

naproti tomu mnohem světštější : zpravidla bez svatozáře, v rytířském ústroji bojuje kopím nebo mečem s drakem, symbolem to pekla; jen mohutná křídla jej dávají poznat co archanděla; u nás se vyskytuje ve znaku Michalovy Hory co mluvící znamení; co takové jej mělo dříve ve znaku i město Archangelsk a též jiná ruská města jej měla ve štítě /viz Speransov, Zemelnije gerbi Rossii XII-XIX vv., Moskva 1974, čís. 135, 7, 7a, 7b, 90, 121, 235, 328/.

Č t v r c e n ý š t í t

není sice u městských znaků příliš častý, přesto však si zaslouží těchto několik slov. Při blasonu takového štítu se zpravidla užívá terminů první, druhé, třetí, čtvrté pole, čímž se míní pořadí podle obrazu a/. Leč u některých, zejména

starších a cizích heraldik je míňeno pořadí dle obrazu b/. Pravé straně štítu se totiž říká též p.ř. e-d-n-i, dává se jí hodnotně přednost a ta pak naleží také oběma čtvrtím štítu na této přední - pravé straně.

Jde-li o čtvrcený štít, v němž se dvojice polí shodují, tedy 1 - 4 a 2 - 3, nemůže dojít ke zmatku. Jsou-li však v takovém štítě tři či dokonce všechna čtyři pole rozdílná, mohlo by číselné označení polí v blasonu zavinit nejistotu či dokonce omyl. Proto je záhadno užívat důsledně jasných terminů: pravé horní, pravé dolní, levé horní, levé dolní pole. Těchto terminů se také užívalo v erbovních listinách našich, latinských i německých,

při čemž ani shora uvedené pořadí nebylo dodržováno vždy, někdy se začínalo s popisem třeba i od spodu.

Ve znacích složitěji dělených se nemá užívat číslování polí v blasonu vůbec, ledaže by bylo připojeno schema štítu s číslováním polí v souhlasu s blasonem. Jinak hrozí zmatek.

P r o s b a .

Kolegy - heraldiky, vlastivědné pracovníky a přátele moravské minulosti prosím o upozornění na nově objevené a dosud nepublikované památky, mající vztah ke znakům a pečetím moravských měst i městeček. Taktéž budu vděčen za upozornění na statí a pojednání téže tematiky, roztroušené v denním, místním nebo regionálním tisku.

Díky předem.

Fr. Zvolský,
Poříčí 23
639 00 BRNO

FRANTIŠEK ZVOLSKÝ

POZNÁMKY A DOPLŇKY KE ZNAKŮM MORAVSKÝCH MĚST A MĚSTEČEK

řada druhá

Vydal Genealogický a heraldický klub při DK RCH Královopolské
strojírny v Brně jako neprodejnou přílohu zpravodaje
"Genealogické a heraldické informace"

B R N O 1 9 8 2

Kresby znaků na obálce a v textu Jiří Hanáček

Vydání I.

Odpovědný redaktor Fr. Špirk

Povolen odborem kultury NV města Brna č.j. 7/82.